

CELOSTÁTNÍ SEMINÁŘ K PROBLEMATICE LIDOVÉHO STAVITELSTVÍ

Generální ředitelství Národního památkového ústavu (NPÚ) v Praze ve spolupráci s územním odborným pracovištěm NPÚ v Českých Budějovicích, městem Volyní, Krajským úřadem Jihočeského kraje a Spolkem pro obnovu venkova Jihočeského kraje bylo pořadatelem semináře k problematice lidového stavitelství, který se konal ve Volyni ve dnech 11.–13. 9. 2013. Hlavním organizátorem a koordinátorem celé akce byl, jako každým rokem, PhDr. Pavel Bureš z generálního ředitelství NPÚ.

Seminář s názvem „**Mistři lidového stavitelství a odkaz jejich díla pro současnost**“ byl letos zároveň jednou z významných akcí Roku lidového stavitelství a mistrů lidového stavitelství Čech, Moravy a Slezska, který iniciovala společnost FOIBOS Bohemia, o. p. s. Rok lidové architektury byl vyhlášen ke dvoustému výročí narození zednického mistra Jakuba Bursy, který náleží k neznámějším tvůrcům lidové architektury na Prachaticku a Strakonicku.

Nejen Jakub Bursa, ale i další, často neznámí tvůrci se podíleli na vytváření vesnických staveb, a to jak obytných a hospodářských, tak i technických a sakrálních. V 19. století byly obytné a hospodářské stavby na vesnicích z větší části realizovány způsobem, který je dodnes často aplikován, tj. svépomočí. Úkolem odborníků – zednických mistrů, kameníků, truhlářů, kovářů – pak bylo provádění specializovaných a technicky náročných prací a výtvarné výzdoby. Tito řemeslníci pracovali v duchu dlouholeté tradice, díky které získávali po generace zkušenosti, respekt k prostředí i cit pro materiál. Inspirací pro používané tvarování průčelí staveb a výtvarnou výzdobu byla městská církevní a světská architektura, jejíž prvky byly vhodně a přiměřeně aplikovány na venkovské stavby. V lidové architektuře se tak se zpožděním objevují prvky stavebních slohů, od renesance přes baroko, empír a klasicismus až k secesi a slohům „neo“. Různé vlivy se na venkovských stavbách mísily a vznikala tak nová zajímavá řešení.

Do dnešní doby se dochovalo značné množství venkovských domů z 19. a počátku 20. století, zejména díky u nás velmi rozvinutému fenoménu – chalupářství. Vlastníci chalup o svůj majetek zpravidla pečují, podstatná část historického venkovského stavebního fondu vděčí za svou záchranu právě jim.

Mnohé z těchto hodnotných a citlivě řešených staveb však jsou nenávratně poškozeny mimo jiné i dobře míněnými, ale neodbornými opravami a nevkusnými úpravami prováděnými nadšenými chalupáři, případně současnými stálými obyvateli. Mnohé se postupně rozpadají. Jedním z cílů semináře bylo zdůraznit nezbytnost kvalitní řemeslné práce při úpravách historických staveb, významu tradičních materiálů a tradičních řemeslných postupů a celkově citlivého přístupu k této součásti kulturního dědictví.

Autoři příspěvků se zaměřovali nejen na prezentaci charakteristické historické lidové architektury a na její významné tvůrce v různých oblastech České republiky, ale i na ukázkou současné řemeslné dovednosti při údržbě a úpravách vesnických staveb.

Úvodní, velmi podrobný příspěvek přednesl vedoucí Městského muzea ve Volyni, Mgr. Karel Skalický, který připomněl Jakuba Bursu i četné další zednické mistry, kteří byli autory staveb selského baroka v oblasti Volyně a Vlachova Březí. Jeho přednáška byla současně komentářem k večerní prohlídce Volyně, včetně místního muzea, a úvodem k exkurzi, která tradičně probíhala druhý den semináře.

V letošním roce byl program obzvláště bohatý, zahrnoval prohlídku významných staveb ve čtrnácti lokalitách, z nichž nejzajímavější byly vesnice Čepřovice, Jiřetice, Zechovice, Nahorňany, včelín v Krušlově, městys Čestice, vesnice Bušanovice a Libotyně.

Ve Čepřovicích je dobře dochovaný a udržovaný soubor lidové architektury z konce 19. století, pro jižní Čechy typické jsou volutové štíty s větracími otvory, nápisy a nikami.

Čepřovice

Malá osada Jiřetice, která je částí Čepřovic, byla prohlášena vesnickou památkovou zónou s téměř nezměněným uspořádáním zástavby. Hodnotný soubor lidové architektury zahrnuje i usedlost, která je dílem Jakuba Bursy.

Jiřetice

Vesnická památková zóna Zechovice patří k nejkrásnějším, památkově nejcennějším a nejlépe zachovaným vesnicím Jihočeského kraje. Stablní je jak půdorysná skladba zástavby, tak i její objemově prostorová struktura.

Zechovice

Objekty, které jsou významným dokladem lidové architektury a jsou stále využívány k bydlení, i když často pouze rekreačnímu, jsou udržovány, případně rekonstruovány podle zásad stanovených památkovou péčí. To platí i pro dům v Zechovicích, který slouží k rekreačnímu bydlení, jehož majitel po vzorně provedené rekonstrukci poněkud zlehčil kulturně historický význam stavby drobnou grafikou ve štítě datovaném rokem 1846.

Zechovice

Ves Nahořany, která je částí Čestic, vznikla již na počátku 14. století a v roce 1995 byla prohlášena vesnickou památkovou rezervací. Tak jako předchozí obce se vyznačuje velice stabilním půdorysem a výjimečně dochovaným souborem lidové architektury. K nejstarším památkám zde patří patrové sýpky.

Nahořany

Zcela ojedinělým zážitkem byla návštěva včelína v Krušlově. Majitel včelína, včelař a řezbář Josef Mach, začal budovat včelín v polovině minulého století a rozsáhlou stavbu postupně zdobil. Včelín je v provozu.

Včelín v Krušlově

Městys Čestice se vyskytuje v písemných záznamech již od roku 1234. Nejvýraznější památkou je výstavná Křížová cesta s ústřední kaplí sv. Kříže, která byla postupně budována již od první poloviny 17. století, dnešní podoba je z počátku 19. století. Na úpatí kopce je dřevěná poustevna z počátku 19. století.

Křížová cesta v Česticích

Poustevna v Česticích

Ve vesnici Bušanovice je několik staveb, které jsou dílem Jakuba Bursy. Nejvýznamnější z nich je statek, jehož hospodářské budovy byly zcela přestavěny, dispozice obytné části rekonstruována pro bydlení, průčelí bylo opraveno a je dochováno v původním vzhledu.

Bušanovice

Vesnická památková zóna Libotyně, kde pobýval a tvořil Jakub Bursa, se vyznačuje dochovaným typologicky, konstrukčně a výtvarně pestrým souborem lidové architektury. Výraznou stavbou je kovárna z první poloviny 19. století.

Kovárna v Libotyni

Většina historických vesnic si zachovala svůj původní půdorys, který nebylo do současnosti zapotřebí měnit. To svědčí o mimořádně citlivém vztahu stavitelů ke krajině, konfiguraci terénu a současně i k provozním zásadám nezbytným pro běžný život v obci. V současné době, jak je vidět z mnoha případů, se tento vztah vytrácí, a proto je i v případě malých obcí zapotřebí kvalitní územně plánovací dokumentace s jednoznačně vymezenou regulací.

Ing. arch. Marie Tomišková